

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Dialectiek tussen spreken en niet-spreken

Masterclass systeemtherapie door Peter Rober, georganiseerd door T&C Systeemtherapeuten in Company, 18 april 2011 te Wezep.

Het schrijven van dit verslag over de masterclass van Peter Rober met als onderwerp dialectiek heeft mij midden in een spanningsveld gebracht. Een dialectisch spanningsveld. Wat schrijf ik wel en wat schrijf ik niet en op wat voor manier verwoord ik een en ander? Een spanningsveld

dat herkend wordt door iedereen die iets probeert te communiceren. Het spanningsveld wordt echter groter, zo heb ik bij het schrijven van dit stuk gemerkt, als hetgeen waarover gecommuniceerd gaat worden, deze masterclass, zeer verschillende waarderungen kan krijgen.

Prof. dr. Peter Rober is werkzaam als klinisch psycholoog en gezinstherapeut in Context, centrum voor relatie-, gezins- en sekstherapie te Leuven, en is als hoogleraar verbonden aan het Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen van de Faculteit Geneeskunde van de KU Leuven. Hij is auteur van de boeken *Samen in therapie* (2002) en *De naakte therapeut* (2003) en diverse artikelen (2005a, 2005b, 2010). Daarin houdt hij zich onder andere bezig met ‘het zelf’ van de therapeut en met, als onderdeel

daarvan, diens innerlijke conversatie.

De dag had als onderwerp de dialectiek. Rober verwoordde dit als de balans tussen wat in een gesprek wel en niet gezegd wordt en de spanning die daartussen zit. De spanning tussen het wel of niet zeggen kan opgelost worden door bijvoorbeeld ‘te zeggen’. Maar door te zeggen ontstaat er opnieuw spanning. Zoals Rober zei: ‘De spanning evolueert maar lost nooit op’.

Iedereen die aan het gesprek deelneemt, kan die balans beïnvloeden. Je kunt als therapeut bijvoorbeeld het kader van het gesprek bepalen door vanaf het begin van het gesprek vragen te stellen over de ziekte van degene die is aangemeld. Iedere deelnemer aan het gesprek zal iets zeggen over de ‘zieke’. En daarmee verdwijnt de persoon dan als geheel achter de beelden van ‘zieke’ die door de verschillende deelnemers worden beschreven. Het zal uiteindelijk moeilijk zijn om over die persoon in andere termen te denken en te praten dan als ‘zieke’. De vragen over de zieke zullen onder meer bepalen wat wel en niet verteld gaat worden. Vragen stellen is echter

***...het reflecting team
bevestigde alle vooroordelen over veroordelende
therapeuten...***

maar één manier. Je kunt de balans tussen het gezegde en het on gezegde ook veranderen door zelfonthullingen of, om maar iets heel anders te noemen, de ruimte waarin je werkt.

Rober gaf aan dat therapeuten de neiging hebben om zich te richten tot degene die vertelt, wel spreekt, en dat er vaak veel meer aansluiting moet worden gezocht bij degene die zwijgt. Verder pleitte hij voor het verbreden van het gesprek en de gespreksonderwerpen. Niet alleen ter beïnvloeding

van de boven beschreven balans maar ook om het contact met het systeem te optimaliseren. Onder andere door aan het begin van een gesprek goed te inventariseren wat de wensen en verwachtingen van iedereen zijn, en daarbij naar ieders persoonlijke verhaal te vragen en dat ook als leidraad te nemen voor het gesprek dat gaat volgen. Hierin kan een mogelijke paradox gezien worden. Stel dat het systeem wil spreken over 'de zieke' en je wilt als therapeut de onderwerpen juist verbreden?

Het lastige van deze manier van werken, waarbij alliëring met het systeem heel belangrijk is, is dat het een dialogisch karakter heeft met de andere aanwezigen. Je kunt pas antwoorden verkrijgen als de therapeut in gesprek met het systeem is. Dit betekent dat er voor de therapeut minder regels zijn waarmee gewerkt wordt en dat daarmee voor de therapeut het gevoel van

controle over het gesprek voor een groot gedeelte verdwijnt. En dat is gezien het aantal vragen uit de zaal over mogelijke regels voor gespreksvoering voor veel therapeuten lastig.

In de middag was er een systeem uitgenodigd, een echtpaar met een dochter. De laatste was de aangemelde patiënt. Het gesprek met Rober was een mooi voorbeeld van hoe hij werkt. Hoe hij invoegt in het systeem, hoe hij door open circulaire vragen mensen naar elkaar laat luisteren en een sterk therapeutisch kader creëert. Ook was te horen hoe hij zijn eigen innerlijke dialoog inbracht in het gesprek.

Een kernprobleem van het uitgenodigde systeem was dat zij zich met zijn drieën niet gehoord voelden na langdurige hulpverlening en dat zij altijd, tot bij de laatste therapeut toe, bezig waren geweest met wat er niet deugde aan hun dochter. Een zeer eenzijdig beeld vonden zij nu.

Na een bepaalde tijd werd het gesprek van Rober met de familie stilgelegd en kwam een reflecting team van hulpverleners aan het woord. Tot op heden heb ik spijt dat ik niet ergens, terwijl zij aan het spreken waren, heb geroepen dat ik het een schandelijke vertoning vond. Het reflecting team bevestigde alle vooroordelen over veroordelende therapeuten. Over de aanklacht van het systeem jegens de hulp-

***...voor de therapeut
verdwijnt het gevoel
van controle over het
gesprek...***

verlening werd alleen gezegd dat zij, de familie, te hoge verwachtingen zouden hebben van de hulpverlening. Maar misschien is het het beste om daar verder niet op in te gaan en de beschrijving van dit onderdeel af te sluiten met de reactie van dochter: 'Zij [het reflecting team] sloten niet aan', of van vader: 'Zij hebben zo'n andere denkwereld.'

Het was wel goed om te zien hoe Rober, die voor de duidelijkheid niet aan het reflecting team deelnam, juist doordat hij goed was ingevoegd in het systeem gemakkelijk het gesprek weer kon oppakken na deze zeer ongemakkelijk aanvoelende onderbreking.

Wat mij in dit alles zeer aansprak is de manier waarop Rober als therapeut met systemen omgaat. Hij zet zichzelf niet in de alwetende positie, allieert zo goed mogelijk met het systeem door gezamenlijk te bepalen waarover gesproken, en dus ook gezwezen, gaat worden, en is zich als therapeut erg bewust van zijn eigen innerlijke dialoog en ook de manier waarop hij die kan inzetten in het gesprek. Verder ben ik weer overtuigd, en dat is tegen

wat financiers eigenlijk willen, dat verbreding van het gesprek, dus weg bij de 'zieke/ziekte', andere, gezonde perspectieven kan opleveren. De bovenbeschreven uitglijder van het reflecting team heeft mij doen beseffen dat waarschijnlijk nog veel hulpzoekende mensen zich niet gehoord zullen voelen in de hulpverlening.

Jurgen Cornelis

Literatuur

- Rober, P. (2002). *Samen in therapie. Gezinstherapie als dialoog*. Leuven: Acco.
- Rober, P. (2003). *De naakte therapeut*. Leuven: Acco.
- Rober, P. (2005a). The therapist's self in dialogical family therapy. Some ideas about not knowing and the therapist's inner conversation. *Family Process*, 44(4), 477-495.
- Rober, P. (2005b). Family therapy as a dialogue of living persons. A perspective inspired by Bakhtin, Voloshinov, and Shotter. *Journal of Marital and Family Therapy*, 31(4), 385-397.
- Rober, P., & Seltzer M. (2010). Avoiding colonizer positions in the therapy room. Some ideas about the challenges of dealing with the dialectic of misery and resources in families. *Family Process*, 49(1), 123-137.

